

## ANALÜÜSIMEMO

### KELLELE EDASTAMISEKS: Keskliidu tiim, Sotsiaalministeerium, partnerid

**Teema: Eesti Tööandjate Keskliidu seisukoht PRAXISE tehtud ettepanekute osas haiguspäevade hüvitamise jm kohta**

#### Eesmärk ja uurimisküsimused

- 1) Millised on peamised muudatused PRAXISE analüütikute soovitusel
- 2) Milline oleks muudatuste mõju haiguspäevade hüvitamise osas
- 3) Milline võiks olla Tööandjate seisukoht

Lühiülevaade praeguse ajutise töövõimetuse käsitlest ja PRAXISE soovitustest<sup>1</sup> on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Praeguse haiguspäevade hüvitamisskeem ja PRAXISE ettepanek

Praegune süsteem	PRAXISE ettepanek
Haiguslehe ajal töötada ei tohi – kaob õigus hüvitisele	Tööandjaga kokkuleppel ja arsti nõusolekul võimalik haiguslehe ajal töötada;
Tööandja näeb haiguslehte, kui see on lõppenud	Tööandja näeb haiguslehte, kui see on alustatud
Tervise edendamine erisoodustus	Tervise edendamine piiratud ulatuses maksuvaba/ettevõtlikulu
Tööõnnetuste ja kutsehaiguste puhul tööandja hüvitist ei maksa	Tööandjal on kohustus tööõnnetuste ja kutsehaiguste puhul hüvitist maksta
Riik ei toeta tööandjaid vähenenud töövõimega töötaja tööle naasmist	Võimalik saada nõu ja vajalike abivahendite kompensatsiooni
Tööandja maksab hüvitist 4.-8. päevani	Tööandja maksaks hüvitist esimesed 30 p või 2.-30. päevani
Praegu kohustus vähenenud töövõimega töötajale nelja kuu jooksul sobivat tööd pakkuda, kui võimalik	Loodetakse, et kui haiguspäevad hüvitab tööandja, on tal suurem motivatsioon töötaja tööle tagasi tuua
Sots maksu maksab riik alampalgalt, kui inimene puudega	Sotsiaalmaksu maksab riik ka ajutise töövõimetuse puhul?

Ettepanekutest on asjakohased ja väärivad kaalumist mitmed: osalise töökoormuse lubamine haiguslehe ajal, haiguslehe tööandjale kättesaadavaks tegemine haigusloo algusest, tervise edendamise kulude maksusoodustus. Osalise töökoormuse lubamise ettepanekut toetab uuringus kajastatud empiirika. Seevastu on üsna kaheldava väärtusega tööandja vastutuse pikendamine

<sup>1</sup> Avaldatud Postimehes 13.01.2016: <http://www.postimees.ee/3467567/toovoimereform-2-vana-sinise-lehe-susteem-laheb-mahakandmisele>

haiguspäevade hüvitamisel, eesmärgiga motiveerida tööandjat rohkem töötaja tervisesse panustama ja nii töötajaid kauem tööjõuturul hoidma.

**Esiteks ei ole tööandjal suurema osa ajutise töövõimetuse juhtumite osas võimalik eriti midagi muuta.** Haigekassa andmetel mõjutavad haigusjuhtumite arvu kõige enam ülemiste hingamisteede ägedad nakkused<sup>2</sup>. Kõige kõrgem haigusjuhtumite arv on enamasti oktoobrist aprillini, mis viitab ka kliima suurele rollile haigestumisjuhtumite puhul. Sellistel puhkudel on tööandja võimalused nende vähendamiseks üsna kesised.

Tööandja pikem vastutusperiood võiks motiveerida tööandjat otsima rohkem võimalusi osalist töövõimet kasutama, ent mitte oluliselt. Tõenäoliselt leitaks osalise töö võimalus ka praegu, kui töötaja panus oleks tõesti võimalik ja vajalik ning kui sellele poleks seaduses keeldu pandud. Infoliikumist, mis on PRAXISE uuringus toodud ühe positiivse tagajärjena välja toodud (et kuu aja jooksul hüvitaks ainult tööandja ja seega oleks tal suurem motivatsioon kodus oleva töötajaga suhelda), saab parandada sõltumata sellest, kes haiguspäevi hüvitab.

**Teiseks ei ole PRAXISE ettepanek tööandja vastutuse suurendamise osas proportsionaalne.** PRAXISE uuringus pakutakse muuhulgas süsteemi, mille puhul hüvitaks tööandja haiguspäevad kuni 30. päevani. Selle tagajärjel hüvitaks tööandja kokku 84% kõigist juhtumitest ja 52% kõigist haiguspäevadest (Tabel 2). **Kui 2. ja 3. haiguspäeva kasutamine kasvaks samale tasemele, nagu 2008, oleks tööandja hüvitada ca 89% kõigist juhtumitest ja 53% kõigist hüvitatavatest haiguspäevadest.**

Tabel 2. Haigusjuhtumid, haiguspäevad ja hüvitise suurus kestuse lõikes (Haigekassa)

	juhtumite arv	päevad kokku	juhtumite osakaal	päevade osakaal	hüvitise suurus kokku <sup>3</sup>
1.-3.	20 203	43 908	8,0%	0,9%	676 183 €
<b>4.-8.</b>	<b>72 637</b>	<b>452 798</b>	<b>28,6%</b>	<b>9,7%</b>	<b>6 973 089 €</b>
9.-182.	160 724	4 176 341	63,4%	89,4%	64 315 646 €
<b>2.-30.</b>	<b>213 566</b>	<b>2 447 152</b>	<b>84,2%</b>	<b>52,4%</b>	<b>37 686 136 €</b>
9.-30.	125 736	1 955 457	49,6%	41,8%	30 114 033 €
31.-182.	34 987	2 220 884	13,8%	47,5%	34 201 614 €
1.-182.	253 564	4 673 047	100,0%	100,0%	71 964 919 €

PRAXISE analüütikute üks põhiargument on, et tööandja suurem vastutus motiveeriks teda töötaja tervisekahjustusi rohkem ennetama ja kiiremini tööle tagasi tooma. Tööandja peamine võimalus seda teha oleks töötingimusi parandada. Samas on **tööga seotud praegustel andmetel 2,2% kõigist registreeritud juhtumitest ja 2,5% haiguspäevadest.** Ajutise töövõimetuse hüvitatud päevadest moodustavad tööga seotud 4%<sup>4</sup>.

<sup>2</sup> [https://www.haigekassa.ee/files/est\\_haigekassa\\_statistika/TVH\\_analyys\\_2007.pdf](https://www.haigekassa.ee/files/est_haigekassa_statistika/TVH_analyys_2007.pdf), 19.01.2016

<sup>3</sup> Arvutatud ajutise töövõimetuse hüvitise keskmise päevamäära alusel, tööga seotud hüvitiste päevamäär on ca 25% suurem.

<sup>4</sup> Töövõimekao hüvitamise süsteem Eestis ja rahvusvaheline võrdlus, PRAXISE uuring 2015: <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/08/toovoimekao-hyvitamise-systeem.pdf>.

Tööõnnestusi ja kutsahaigustest põhjustatud haigusjuhtumeid oli 2013-2015 keskmiselt 5500 juhtumit/aastas, haigusjuhtumeid kokku keskmiselt 230000 aastas. CENTARi uuringust<sup>5</sup> nähtub, et **64-87% tööga seotud püsiva töövõimetusega inimestest leiab tagantjärele, et oleksid saanud ise midagi ära teha või oleksid pidanud lihtsalt varem ravima hakkama. Vaid 16-26% neist, kes on töö tõttu saanud püsiva töövõimetuse, leidsid, et tööandja oleks saanud midagi muuta.**

Eesti haigekassale annaks tööandja vastutuse pikendamine 2.-30. päevani 30-35 mln € kokkuhoidu aastas, mis ilmselt koos täiendava halduskoormusega muutuks tööandja kuluks. PRAXISE analüütiku sõnul võiks 30. päevani tööandja vastutuse laiendamine kaasa tuua sotsiaalmaksu vähenemise. Haigekassast ületoodud 30-35 mln € ei jaguneks tööandjate vahel solidaarselt, vaid vastavalt haiguspäevade jagunemisele tööandjate vahel. Sotsiaalmaksu vähendamine maksutulu sellises ulatuses tähendaks sotsiaalmaksumäära vähendamist ca 0,5%, mis ettevõtluskeskkonnale tegelikult suurt juurde ei anna, vaid jääks vähemalt lähiaastatel üldise kiire palgakasvu varju.

**Kolmandaks, tundub, et PRAXISE ettepanek ei tugine just kõige parema võrdlusbaasiga riikide kogemusele ja ka nende riikide analüüsist ei tulene üheselt, et tööandja vastutuse ulatuse pikendamine 29 päevani oleks hea mõte.**

PRAXIS on oma ettepanekus toetunud teiste riikide kogemusele (Tabel 3).

- 1) Peale Läti on kõik võrdlusriigid oluliselt suurema rahvaarvu ja tootlikkusega töötaja kohta<sup>6</sup>, mis annab sealsetele tööandjatele parema võimaluse tervishoiu rahastamiseks.
- 2) Võrreldud seitsmest riigist on tööandja vastutuse kestus 30 päeva või pikem neljas riigis (Saksamaal, Hollandis, Taanis ja Ühendkuningriigis). Neist kõigis peale Saksamaa on tööjõumaksude tase Eestist madalam, mis mõnevõrra kompenseerib tööandja kulu. Seitsmest riigist kolmes (Läti, Soome, Rootsi) on tööandja vastutuse pikkus lühem kui 15 päeva ja seega pigem Eestile sarnanev.
- 3) Samuti ei ole PRAXISE uuringus välja toodud, kas võrdlusriikide töötajate tervis või tööelus osalemine paranes, võrreldes Eesti vmt riikidega, kus samade päevade eest maksis hüvitist riiklik või erakindlustus.

Tabel 3. Tööandja vastutus ja sotsiaalmaksu koormus PRAXISE uuringus käsitletud riikides

Riik	Tööandja vastutus	Sotsiaalmaksu koormus % tööjõukulust
Eesti	4.-8.p	27
Saksamaa	6 nädalat	33,3
Holland	2.-3. päevast 2 aastat	23
Taani	1 kuu	2,8

<sup>5</sup> Tööttingimuste ja töökeskkonna mõju ajutise ja püsiva töövõimetuse kujunemisel, CENTARi uuring, 2015: [http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2015/12/toovoime\\_loppraport.pdf](http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2015/12/toovoime_loppraport.pdf), lk 128.

<sup>6</sup> Kui Eestis ja Lätis oli 2012 rahvuslik koguprodukt iga töötunni kohta suurusjärgus 21-28 USD/h, siis ülejäänutes 50-60 USD/h (OECD andmed).



UK	4. päevast 28 nädalat	18
Soome	2.-9. päev	25,6
Rootsi	2.-14. päev	29
Läti	2.-10. päev	27,5

**Neljandaks näeme tööandja vastutuse pikendamise tekkivat tervet rida uusi riske.** Näiteks võib tööandja hakata värbamisel enam vältima väikeste laste vanemaid ja nõrgema tervisega inimesi, kelle puhul on töökatkestuste tõenäosus suurem. Lasteaiast kaasvõetud haigused nakatavad sageli ka lapsevanemaid ja mitte ainult emasid. Isegi kui üks lapsevanemaist ei nakatu, on teiste pereliikmete hoolitsemise tõttu töökatkestus tõenäolisem. Teiste hulgas võivad värbamisel paradoksaalselt tõrjutuks jääda vähenenud töövõimega inimesed, kelle hõive kasv on Valitsuse üheks eesmärgiks. Töötaja vastutuse lühendamine võib ka tekitada hüvitiste kuritarvitamist. Näiteks levinumad haigusjuhtumid on seotud hingamisteede ägedate põletikega, mis teatavasti kestavad enamasti vähemalt seitse päeva, mis tekitab küsimusi, milleks kasutatakse aastas keskmiselt 20000 haiguslehte, mille kestus on kuni 3 päeva.

#### **Kokkuvõtteks:**

- 1) Tööandja mureseb töötaja tervise ja tööle naasmise pärast juba praegu ning sageli teebki kõik, et töö saaks tehtud. Samuti ei tohiks hüvitised ega ka eripension kedagi, kes on tegelikult võimeline töötama, motiveerida koju jääma. Seega tööandja on ja mõistlik töötaja peaks olema töötamisest huvitatud. Küll aga võib sel samal põhjusel tööandja senisest tõrjumalt hakata suhtuma värbamisel väikeste laste vanematesse ja vähenenud töövõimega inimestesse, kuna nende töökatkestused ja hüvitise maksmise kohustus on tõenäolisem.
- 2) Tööandjale 89% haigusjuhtumite eest vastutuse siirdamine 1-2% haigusjuhtumite nimel, mida tööandja töötingimuste parandamise läbi realselt mõjutada saaks, ei ole proportsionaalne. Tööandjad ei ole sellega nõus.
- 3) Haigestumise ja tööõnnetuste vältimiseks on kõige paremad võimalused töötajal endal, uuringutes on aga töötaja vastutuse käsitus on Sotsiaalministeeriumi tellitud uuringutes minimaalne.
- 4) Eestile pelgalt Skandinaavia ja Lääne-Euroopa riikide süsteemide soovimine on vastutustundetu, kuna võimekus, demograafia, alternatiivsed rahastamismeetmed jm eeldused on erinevad.
- 5) Tööandjale 30 mln € lisakulu siirdamine tõstab halduskoormust ja ettevõtete tegelik maksukoormus ei vähene tehtud soodustuste (tervise edendamise erisoodustusena mittekäsitamine, sotsiaalmaksu vähendamine jmt) kiuste. Kõrge maksukoormus on Eesti ettevõtluskeskkonna konkurentsivõimele juba praegu puuduseks.
- 6) Uuringus väljapakutud ideedest tuleks rakendada osalise töökoormuse võimaldamist ajutise töövõimetuse ajal, teha haiguslehe info tööandjale kättesaadavaks selle alustamisel ning muuta tööandja kulutused töötaja tervisele ettevõtluskuluks.